

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
Filozofická fakulta. Katedra knižničnej a informačnej vedy

Akademická knižnica UK

KEGA 133UK-4/2013

Informačná gramotnosť

informačné zručnosti, schopnosti, znalosti, návyky

Vyhľadávanie informácií

Autor(i):

Marcela Kopecká
Ľudmila Hrdináková

Zhrnutie:

Tutoriál prináša informácie o tom:

- aké sú hlavné princípy vyhľadávania,
- ako sa formuluje vyhľadávací dotaz,
- ako sa používajú Booleovské operátory,
- ako sa používajú iné operátory,
- ako sa ako sa kombinujú kľúčové slová.

Copyright:

Tento dokument môže byť použitý výhradne na výskumné, pedagogické alebo osobné študijné účely. Akékoľvek sublicencovanie, reprodukcia, redistribúcia, či predaj sú zakázané.

©Univerzita Komenského v Bratislave, 2014

Vyhľadavanie informácií

V online katalógoch knižníc, externých databázach (ako napr. EBSCO, ProQuest, Jstor atď.) alebo bežných vyhľadávačoch (ako napr. Google, Google Scholar, Google Books, Bing atď.) môžeme využiť viaceré postupy a triky vyhľadávania.

Relevantnejšie výsledky vyhľadávania môžeme dosiahnuť pri použití správne formulovaného vyhľadávacieho dotazu.

Formulácia vyhľadávacieho dotazu

Väčšina databáz nerozumie prirodzenému jazyku, ktorým požíva človek. Na formuláciu vyhľadávacieho dotazu môže študent efektívne využiť:

- kombináciu kľúčových slov (autor, názov, predmet, rok vydania a pod.) pomocou Booleovských operátorov,
- použitie proximálnych operátorov (operátory blízkosti a pozície vyhľadávaných termínov),
- použitie operátorov na spresnenie vyhľadávacieho dotazu (vyhľadávanie presnej frázy a pod.).

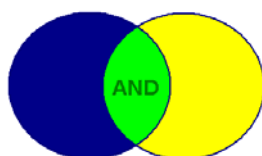
Booleovské operátory

Operátor **AND** – logický súčin, prienik kľúčových slov.

V niektorých vyhľadávačoch alebo databázach sa používa aj znak **+**, vo vyhľadávači Google zastupuje tento operátor automaticky medzera medzi vyhľadanými termínmi.

Pomocou tohto operátora spresníme (zúžime) vyhľadávanie. Všetky kľúčové slová sa budú nachádzať vo vyhľadaných výsledkoch.

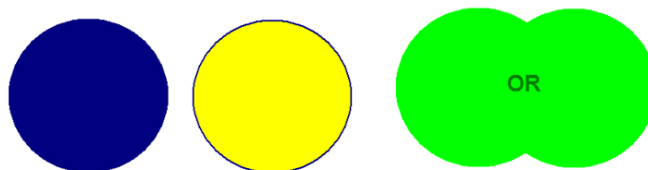
Napr. Bratislava AND univerzita

Operátor **OR** – logický súčet.

Pomocou tohto operátora sa vyhľadajú všetky zdroje, ktoré obsahujú jedno alebo druhé, alebo obe vyhľadávané kľúčové slová. Vyhľadávanie sa rozširuje.

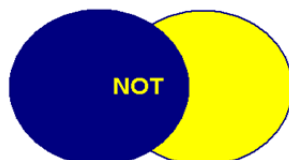
Napr. história OR dejiny

Operátor **NOT** – logická negácia.

V niektorých databázach alebo vyhľadávačoch (ako napr. Google) sa používa ako operátor NOT zástupný znak — . Pri použití tohto operátora sa pri vyhľadávaní vylúčia všetky označené vyhľadávacie termíny.

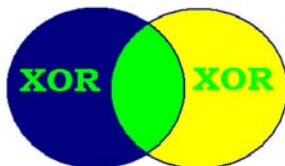
Napr. vojna NOT Holokaust

Operátor **XOR** (exkluzívne OR).

Tento operátor zabezpečí vyhľadávanie iba prvého alebo druhého vyhľadávaného kľúčového slova.

Napr. Prague XOR Praga

Proximitné operátory (operátory blízkosti vyhľadávaných termínov)

Proximitné operátory sú operátory blízkosti vyhľadávaných termínov.

NEAR, NEXT, FOLLOWED BY, SAME sa používajú na vyhľadanie informácií alebo dokumentov, ktoré obsahujú za sebou alebo v určitej blízkosti vyhľadávané termíny.

Napr.

- otepľovanie NEAR kríza
- vysoká FOLLOWED BY škola
- communication SAME model

Operátory na spresnenie vyhľadávacieho dotazu

Zástupné znaky a krátenie (* % ? \$)

Zástupné znaky nám umožňujú nahradenie určitých častí slov pri vyhľadávaní. Tieto znaky môžu zastúpiť prepony, prípony.

Pri krátení termínov sa koreň vyhľadávaného slova doplní zástupným znakom. Takto sa vyhľadávacie termín rozšíri o rôzne variácie slova alebo koncovky, či prípony.

- % \$ – zástupný znak pre ľubovoľný počet znakov.
- ? – zástupný symbol iba pre jednej znak vo vyhľadávanom termíne.

Napr.

- creat* – creature, creation, create, creating, creator
- filozo\$ – filozofia, filozofický, filozofovanie
- gr?y – grey alebo gray
- behavi*r – behavior alebo behaviour

Vyhľadávanie presných fráz

Zúženie a spresnenie vyhľadávania celej frázy, teda slovného spojenia, zabezpečíme použitím úvodzoviek pri vyhľadávaní.

Napr. "informačná ekológia"

Kombinácia kľúčových slov a spresnenie vyhľadávacieho dotazu

Pri špecifickejšom vyhľadávaní a ako sa používajú Booleovské operátory môžeme určiť prioritu vyhľadávania a spresniť tak celé vyhľadávanie. Pri kombinácii kľúčových slov pomocou Booleovských operátorov má operátor **AND vždy prednosť**. Pre spresnenie vyhľadávania je potrebné si určiť prioritu vyhľadávania pomocou otvorených alebo hranatých zátvoriek – ( ) alebo [ ].

Napr.

- *(história OR dejiny) AND Bratislava* – vyľadané budú všetky informačné zdroje, ktoré sa venujú histórii alebo dejinám Bratislavy.
- *(moral* OR ethic*) AND (cloning OR bioengineering)* – vyľadané budú všetky dokumenty venujúce sa morálnym alebo etickým aspektom, problémom, otázkam a pod. alebo samotnej etike (pomocou * sa vyhľadávať budú podstatné mená alebo prídavné mená) klonovania alebo bioinžinierstva.

UPLATNENIE ZÁKLADNEJ STRATÉGIE VYHLÁDÁVANIA

HLÁDAŤ múdrejšie = HLÁDAŤ RÝCHLEJŠIE

Nech už je téma (zadanie) akákoľvek ťažká, komplexná či neznáma, môžeš ju hľadať múdrejšie a rýchlejšie s použitím nasledujúcej stratégie:

- KROK 1: IZOLÁCIA kľúčových slov
- KROK 2: Kombinácia vyhľadávacích termínov / kľúčových slov
- KROK 3: Použitie synonym
- KROK 4: spoj všetky kľúčové slová a ich synonymá

Ako ukážku (príklad) vyhľadávania informačných zdrojov pre seminárnu prácu (esej) budeme používať nasledujúcu otázku (Čo viedlo k vyhynutiu pravekých zvierat v Oceánii?), logika stratégie je však využiteľná pre každú inú seminárnu prácu či esej.

Ukážka témy eseje:

Čo viedlo k vyhynutiu pravekých zvierat v Oceánii?

KROK 1: IZOLÁCIA kľúčových slov

- než začneš, musíš popremýšľať a naplánovať si svoj výskum a prieskum,
- napísanie uvedenej otázky v plnom znení (doslovne) do vyhľadávača v databáze nebude fungovať;
- identifikuj kľúčové pojmy v téme;
- kľúčovým pojmom je dôležitá myšlienka v otázke alebo vete.

kľúčové slovo

kľúčové slovo

kľúčové slovo

Čo viedlo k vyhynutiu pravekých zvierat v Oceánii?

Výsledok identifikácie kľúčových slov:

- vyhynutie, praveké zvieratá, Oceánia,,
- „viedlo“ nie je kľúčové slovo

KROK 2: Kombinácia vyhľadávacích termínov / kľúčových slov

- kľúčové slová predstavujú vyhľadávacie termíny;
- lepším spôsobom, ako vyhľadávať podľa jednotlivých slov osobitne, je, využiť kombináciu kľúčových slov, je to rýchlejší a efektívnejší spôsob, ako vyhľadávať zdroje s komplexnejšou témou;
- využi Booleovské (logické) operátory (pozri nižšie):

praveké zvieratá **AND** vyhynutie **AND** Oceánia

KROK 3: Použitie synonym

Scenár: Predstav si, že existujú tri naozaj dobré časopisecké články o danej téme, ktoré by boli ideálne pre tvoju seminárnu prácu, nie všetci autori však používajú rovnaké slová (rovnaký slovník) na popisanie témy, o ktorú máš záujem – podmienky tvorby ich textu sú teda mierne odlišné, všetci však píšu o rovnakej téme.

Ako môžno realizovať vyhľadávanie, ktoré bude počítat so všetkými tromi článkami?

Vzhľadom k tomu, že vyhľadávanie podľa kľúčových slov vyhľadá len, presne a práve to, čo zadáš, je nutné uvažovať o alternatívnych slovách (termínoch) alebo synonymách, ktoré opisujú danú tému.

Nižšie uvedená tabuľka ukazuje synonymá pre každý kľúčový pojem v danom príklade:

zánik	praveké zviera	Ázia-Tichomorje
doba ľadová	megafauna	Ázia-Pacifik
vyhynutie	prehistorické zviera	Oceánia

Keď si identifikoval synonymá, môžeš ich skombinovať do vyhľadávacieho reťazca použitím slova OR (alebo), ktoré je logickým operátorom. Skupina (tzv. vyhľadávací reťazec), ktorá využíva synonymá, potom vyzerá:

(prehistorické **zvierá** OR **megafauna** OR **dinosaurus**)

Máš problémy s premýšľaním o synonymách? => *Môžeš ich vyhľadať v tezaure.*

KROK 4: spoj všetky kľúčové slová a ich synonymá

Na koniec spoj všetky kľúčové slová a ich synonymá prostredníctvom logických (booleovských) operátorov dohromady:

(prehistorické zvierá OR megafauna OR dinosaurus)
AND
(zánik OR doba ľadová OR vyhynutie)
AND
(Ázia-Tichomorie OR Ázia-Pacifik OR Oceánia)

Literatúra:

- *Information Literacy* [online]. Moscow: University of Idaho, 2014 2010 [cit. 2014-10-10]. Dostupné na: http://www.webpages.uidaho.edu/info_literacy/
- Norman, Belinda, Julie Pric, Kim Sherwin a Matthew Davis. *Search smarter, search faster* [online]. Sydney: The University of Sydney, March 2010 [cit. 2014-10-10]. Dostupné na: <http://www.library.usyd.edu.au/skills/elearning/index.html>

